

ท่ามกลางความปั่นป่วนของสงครามเย็นยุคใหม่ ไทยกำหนดแนวทางเพื่อการอยู่รอดที่ดีได้อย่างไร

โดย พล.ร.อ.ไพโรจน์ แก่นสาร

สงครามเย็น ๑.๐

สงครามเย็นครั้งแรก เกิดขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๔๗ หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลงราวสองปี กำเนิดต่อมาจนถึงวันที่ ๒๖ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๙๑ เมื่อสหภาพโซเวียตล่มสลายลงอย่างเป็นทางการ บรรดารัฐบริวารส่วนใหญ่แยกตัวเป็นเอกราช มีเสรีภาพในการปกครองตนเอง ส่วนหนึ่งกลับกลายมาเป็นศัตรูของประเทศรัสเซีย ซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางอำนาจของสหภาพโซเวียตในอดีต อาทิ ประเทศยูเครน ที่ยังสู้รบติดพันกันอย่างรุนแรงตั้งแต่วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๒๐๒๒ เมื่อรัสเซียเป็นฝ่ายเริ่มปฏิบัติการพิเศษทางทหารสามารถผนวกเอาดินแดนบางส่วนมาเป็นของตน เพื่อเสริมความมั่นคงของประเทศ ก่อนหน้านั้นก็ได้ดำเนินการทำนองเดียวกันไปบ้างแล้ว เช่น การผนวกเอาคาบสมุทรไครเมียเมื่อราวสิบปีก่อน

ในยุคสงครามเย็นยุคแรก หรือยุค ๑.๐ ซึ่งกินเวลานานเกือบครึ่งศตวรรษ (ราว ๔๗ ปี) มีสาเหตุหลักมาจากความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่าง ค่ายเสรีประชาธิปไตยฝ่ายตะวันตก ซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นหัวหน้า กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ในซีกโลกตะวันออก นำโดยรัสเซีย ทั้งที่ทั้งสองฝ่ายเคยเป็นพันธมิตรกันในการทำสงครามโลกครั้งที่ ๒ แต่ด้วยต่างฝ่ายต่างต้องการเป็นมหาอำนาจ เพื่อปกครองโลกด้วยกฎกติกาที่ตนกำหนด จึงเกิดการสู้รบในหลายสมรภูมิ ในรูปของสงครามตัวแทนเป็นส่วนใหญ่ ผู้นำทั้งสองค่ายมิได้เผชิญหน้ากันโดยตรง เพียงแต่แข่งขันกันสะสมอาวุธนิวเคลียร์และเสริมกองทัพให้เข้มแข็ง รวมทั้งการมุ่งแสวงหาแนวร่วมที่มีอุดมการณ์สอดคล้องกัน ตั้งเป็นกลุ่มก้อนที่มีความแข็งแกร่งและมั่นคงสูง มีสนธิสัญญาป้องกันร่วมกัน เช่น องค์การ NATO (North Atlantic Treaty Organization) ฝ่ายสหภาพโซเวียตซึ่งมีรัสเซียเป็นหัวหน้า ก็มีแนวร่วมเป็นจำนวนมากเช่นกัน ส่วนหนึ่งได้มาจากการรุกรานของรัสเซียในช่วงต้น ๆ ของสงครามเย็น ๑.๐

พื้นที่ที่สหภาพโซเวียตล่มสลายลง สหรัฐอเมริกาก็กลายเป็นมหาอำนาจเดี่ยวอยู่นานกว่ายี่สิบปี มีบทบาทสำคัญในการกำหนดกติการะหว่างประเทศ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและการเมือง เน้นการค้าเสรีและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งโลกาภิวัตน์ (Globalization) หรือโลกเสมือนไร้พรมแดน โดยเชื่อว่าจะช่วยให้ประชากรโลกโดยรวมมีความเหลื่อมล้ำระหว่างกันลดน้อยลง อันจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งปรากฏในภายหลังว่าไม่เป็นจริงตามนั้น ประเทศที่มีความเจริญสูงกว่ากลับเป็นฝ่ายได้เปรียบ ตักตวงผลประโยชน์จากประเทศที่ด้อยพัฒนามากว่าจนร่ำรวยและก้าวหน้าอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ในทางตรงกันข้ามประเทศที่ก้าวตามไม่ทัน ก็ล้มหลังถูกทิ้งห่างไปทุกที ลำบากยากแค้นยิ่งกว่าเดิมเสียอีก ทำให้เกิดกระแสต่อต้านโลกาภิวัตน์ (Anti-Globalization) แพร่ขยายเป็นวงกว้าง คุณภาพชีวิตโดยรวมของประชากรโลกตกต่ำลงอย่างเห็นได้ชัด

ความขัดแย้งและการแย่งชิงอำนาจกันทั้งภายในและระหว่างประเทศ
ระบอบไปทั่วในหลายภูมิภาคของโลกยุคหลังนี้

สงครามเย็น ๒.๐

จุดเริ่มต้นของสงครามเย็น ๒.๐ ยังเป็นที่ถกเถียงกันโดยทั่วไปในแวดวง
นักคิดและนักวิชาการหลายสำนัก บ้างเสนอว่าเริ่มต้นในปี ค.ศ. ๒๐๑๔
เมื่อรัสเซียผนวกเอาดินแดนไครเมียเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของประเทศตน
บางสำนักก็มีความเห็นว่า น่าจะนับจุดเริ่มต้นเมื่อสาธารณรัฐประชาชนจีน
ได้ยืนยันถึงเขตอิทธิพลของตนเองเหนือข้อพิพาทในทะเลจีนใต้อย่าง
หนักแน่นในเวทีระหว่างประเทศ ในขณะที่บางกลุ่มคิดว่าสงครามเย็น ๒.๐
เริ่มต้นเมื่อกลุ่มพันธมิตร NATO ขยายสมาชิกรุกคืบเข้าไปในยุโรปตะวันออก
ซึ่งล้วนมีเหตุผลรองรับที่พอฟังขึ้นด้วยกันทั้งนั้น จุดเริ่มต้นเมื่อใดดูจะไม่ใช่ว่า
ที่เป็นแก่นของสาระมากกว่าเท่าใดนัก ส่วนที่น่าจะสำคัญกว่าคือความแตกต่าง
จากสงครามเย็น ๑.๐ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับ คู่ขัดแย้ง ลักษณะของการ
สร้างอิทธิพลให้เหนือกว่าฝ่ายตรงข้าม รูปแบบของการต่อสู้กัน และผลกระทบ
ที่เกิดขึ้นต่อประชาคมโลกโดยรวม เป็นต้น

คู่ขัดแย้งที่เปลี่ยนไป

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า จีนคือมหาอำนาจใหม่
ที่มีความเคียดแค้นเคียดแค้นไต่ล่องอเมริกามากขึ้นทุกขณะ โดยมีรัสเซียและ
เกาหลีเหนือเป็นแนวร่วม ซึ่งอยู่ในซีกโลกตะวันออกด้วยกัน อีกซีกโลกหนึ่ง
ซึ่งมีอเมริกาเป็นผู้นำเจ้าเก่า มี NATO เป็นกลุ่มพันธมิตรหลัก ซึ่งมีการขยาย
สมาชิกเพิ่มขึ้นอีกหลายประเทศ รวมทั้งพยายามสร้างกลุ่มพันธมิตรใหม่
เพิ่มเติมขึ้นอีก อาทิ The Quad (ประกอบด้วย อเมริกา อินเดีย ญี่ปุ่นและ
ออสเตรเลีย) และ Indo Pacific (ขยายแนวร่วมจาก APEC : ASIA Pacific
Economic Cooperation) ทั้งนี้เพื่อปิดล้อมจีน ให้กระชับยิ่งขึ้น ซึ่งก็ยิ่ง
เห็นผลไม่สู้ชัดเจนนัก ดูคล้ายกับการเป็นส่วนร่วมอย่างหลวม ๆ เพื่อผลประโยชน์

ด้านอื่น ๆ มากกว่าการป้องกันประเทศ แตกต่างจาก NATO อย่างชัดเจน ในเรื่องการป้องกันร่วม ชาตินิยมชาตินิยมจะได้รับความช่วยเหลือจากสมาชิกอื่นด้วยในการใช้กำลังเข้าร่วมต่อสู้ศัตรู

การก้าวขึ้นเป็นอภิมหาอำนาจหนึ่งของจีน

หลังจากจีนเข้าเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก (WTO:World Trade Organization) ในปี ค.ศ. ๒๐๐๑ ทำให้มีการติดต่อกับประเทศต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะด้านการค้าและการลงทุน เป็นผลให้จีนมีความก้าวหน้าในหลายด้านอย่างรวดเร็ว มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูงติดต่อกันกว่าสิบปี โดยเฉพาะในช่วงสองทศวรรษหลังนี้

การมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล และมีความซื่อสัตย์สุจริตในการบริหารประเทศ อย่างประธานาธิบดี สีจิ้นผิง ซึ่งเริ่มรับหน้าที่ในปี ค.ศ. ๒๐๑๓ ปัจจุบันอยู่ในสมัยที่ ๓ รวสองปีแล้ว ซึ่งถือเป็นกรณีพิเศษ ผู้นำสองท่านก่อนหน้านี้ อยู่ได้แค่สิบปี (สองสมัย คราวละ ๕ ปี) อันเป็นหลักการเดิม ในยุคของผู้นำคนปัจจุบัน ได้มีการจัดทำโครงการใหม่ ๆ หลายเรื่องที่มีผลต่อความก้าวหน้าของประเทศอย่างโดดเด่นคือ โครงการความริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (BRI:Belt and Road Initiative) โดยการสร้างทางรถไฟความเร็วสูงผ่านไปยักราวร้อยประเทศ ทั้งในทวีปเอเชีย แอฟริกา และยุโรปบางส่วน ช่วยให้จีนมีแนวร่วมทางการค้าอย่างกว้างขวางเพิ่มขึ้นมาก เป็นทั้งแหล่งวัตถุดิบป้อนประเทศตน ตลาดรองรับสินค้าที่จีนมีกำลังผลิตมหาศาล รวมทั้งการลงทุนระหว่างประเทศที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมากมายอีกด้วย

นอกจากด้านเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งขึ้นกว่าเดิมอย่างรวดเร็วแล้ว จีนยังมีความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีอย่างไม่หยุดยั้งด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะทางด้านสื่อสาร โทรคมนาคม ด้านปัญญาประดิษฐ์ และด้านดิจิทัลเทคโนโลยี ส่วนในด้านการป้องกันประเทศนั้น จีนก็มีความเข้มแข็งมากขึ้นอย่างชัดเจน

สามารถประดิษฐ์เครื่องบินและสร้างเรือบรรทุกเครื่องบินได้เอง เป็นต้น โดยมีสมรรถนะไม่ด้อยไปกว่าชาติตะวันตก **ความเปลี่ยนแปลงดังที่กล่าวมานี้ ได้สร้างความกังวลใจให้ชาติตะวันตกเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอเมริกา** ซึ่งเคยหลงใหลได้ปลื้มกับการเป็นมหาอำนาจเดี่ยวของโลกมานานหลายสิบปี จึงมองว่าจีนเป็นภัยคุกคามที่สำคัญที่สุดของชาติตน

อเมริกาพยายามทำทุกวิถีทางที่จะสกัดกั้นความเจริญเติบโตแบบก้าวกระโดดของจีน นอกจากการแสวงหาแนวร่วมเพิ่มเติมเพื่อโอบล้อมจีนทางด้านภูมิศาสตร์แล้ว ยังกำหนดมาตรการกีดกันทางการค้าในหลากหลายรูปแบบ ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักการค้าเสรีที่ตนเป็นฝ่ายริเริ่มและรณรงค์ให้ทุกชาติใช้กฎกติกาเดียวกันมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในสมัยแรกของประธานาธิบดี Donald Trump ถึงขั้นนำประเทศลาออกจากการเป็นสมาชิก WTO ที่ตนเป็นหัวเรือใหญ่ผลักดันให้ตั้งขึ้นมา เมื่อได้กลับมาเป็นผู้นำประเทศอีกสมัยหนึ่งในปัจจุบัน ยังมีมาตรการกีดกันและกีดกันทางการค้าอย่างรุนแรงและกว้างขวาง สร้างความวุ่นวายไปทั่วโลก ด้วยการตั้งกำแพงภาษีตามอำเภอใจ โดยเฉพาะกับประเทศที่ได้เปรียบดุลการค้าอเมริกา แต่เปิดโอกาสให้มีการเจรจาต่อรองได้แบบทวิภาคี ไทยเองก็ถูกตั้งกำแพงภาษีนำเข้าอเมริกาในอัตราร้อยละ ๓๖-๓๗ ส่วนเงินถูกตั้งเกณฑ์สูงถึงร้อยละ ๑๔๕ ในเบื้องต้น จีนก็ได้กลับด้วยมาตรการทำนองเดียวกัน หลังจากเจรจากันไปรอบหนึ่งแล้ว อเมริกาลดกำแพงภาษีนำเข้าจากจีนลงเหลือเพียงร้อยละ ๓๐ ในขณะที่จีนลดภาษีให้อเมริกาเหลือเพียงร้อยละ ๑๐ ส่วนไทยยังไม่มีคิวให้เจรจาในขณะนี้ (๓ มิ.ย.๖๘) สำหรับการกีดกันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต่อจีนนั้น ยังคงดำเนินการอย่างเข้มข้นต่อไป ด้วยการไม่ขายอุปกรณ์สำคัญบางอย่างให้แก่จีน เช่น ไมโครชิพ (Micro Chip) ซึ่งเป็นส่วนประกอบของการผลิตสินค้าสมัยใหม่หลายชนิด เช่น รถยนต์ไฟฟ้า คอมพิวเตอร์และอาวุธอานุภาพสูง (Weapons of Mass Destruction)

การกีดกันด้านต่าง ๆ จากอเมริกาและชาติพันธมิตร ปีบั้งคับจีนให้ต้องหาทางพึ่งพาตนเองเพิ่มขึ้น ช่วยให้มีความก้าวหน้าเร็วยิ่งขึ้นไปอีก โดยเฉพาะด้านสื่อสารโทรคมนาคม ปัญญาประดิษฐ์และยานไร้คนขับต่าง ๆ หลายเรื่องได้ล้ำหน้าชาติตะวันตกไปแล้ว

ในขณะที่มาตรการกีดกันทางการค้าในยุค Trump 2.0 ซึ่งเริ่มรับตำแหน่งประธานาธิบดีอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ค.ศ. ๒๐๒๕ ได้สร้างผลกระทบในทางลบอย่างรุนแรงไปทั่วโลกกว่าได้ แต่ประเทศที่เสียหายมากกว่าใครคือสหรัฐอเมริกา ค่าเงินดอลลาร์อ่อน ดัชนีตลาดหุ้นสำคัญร่วงลงรวมทั้งราคาพันธบัตรก็ตกต่ำลงด้วย เศรษฐกิจมีแนวโน้มว่าจะถดถอยในอนาคตอันใกล้ ทำให้ Trump ต้องรีบปรับเปลี่ยนนโยบายให้มีความผ่อนคลายลงและยืดหยุ่นมากขึ้น นับเป็นความล้มเหลวครั้งสำคัญที่เจ้าตัวไม่มีวันยอมรับความจริงในเรื่องนี้ สาเหตุหลักบางประการที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ดังกล่าว ได้แก่ การขยายพันธบัตรสหรัฐฯ ของญี่ปุ่นและจีน ซึ่งเป็นเจ้าหนี้อันดับ ๑ และ ๒ ของสหรัฐฯ รวมทั้งการลดใช้เงินดอลลาร์สหรัฐฯ ในการค้าขายระหว่างบางประเทศด้วย

ผลกระทบต่อไทยจากสงครามเย็น ๒.๐

สงครามเย็น ๒.๐ เกิดขึ้นในช่วงที่ไทยมีความอ่อนแอลงกว่าในยุค ๑.๐ โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ การเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP: Gross Domestic Product) ลดน้อยถอยลงอย่างต่อเนื่อง เหลือราวร้อยละ ๑.๘ ในปีงบประมาณ ๒๕๖๗ ในปีงบประมาณ ๒๕๖๘ ก็มีแนวโน้มค่อนข้างชัดเจนว่าจะต่ำกว่าร้อยละ ๒ ต่ำสุดในชาติอาเซียนกว่าได้ ทั้งที่ผ่านวิกฤตการณ์ COVID-19 มา ๓-๔ ปีแล้ว ชาตินี้เขาฟื้นตัวกันอย่างชัดเจนโดยทั่วหน้า เรายังล้มลุกคลุกคลานอีกนานแค่ไหนก็ไม่มีใครรู้หนี้สินทั้งภาครัฐและภาคครัวเรือนอยู่ในเกณฑ์สูงมาก ประชาชน มีกำลังซื้อจำกัดลงทุกที การใช้จ่ายในประเทศก็พลอยต่ำเตี้ยตามไปด้วย ภาครัฐเองก็มีระดับหนี้สาธารณะสูงขึ้น จวนแตะเพดาน.... ๗๐ แล้ว การตั้งงบประมาณประจำปี ๒๕๖๙ ก็จำเป็นต้องยอมขาดดุลงบ ๘ แสนล้านบาท จากจำนวน

รวมประมาณ ๓.๗ ล้านล้านบาท ภาคอุตสาหกรรมก็มีแนวโน้มอ่อนแอลง ผู้ผลิตปิดกิจการไปแล้วเป็นจำนวนมาก การลงทุนจากต่างชาติก็เริ่มหดหายไป อาทิ บริษัทผลิตรถยนต์บางยี่ห้อของญี่ปุ่น เลือกที่จะกลับไปผลิตที่ประเทศตนแล้วส่งมาขาย มีความคุ้มค่าสูงกว่า ความอ่อนแอทางเศรษฐกิจของไทยอุปมาได้กับคนที่มิถุนิด้านทานต่ำ เมื่อมาประสบกับสงครามการค้าที่รุนแรงในยุค Trump 2.0 ย่อมชวนเชื่อง่ายกว่าภาวะปกติโดยทั่วไป ยังเห็นไม่ชัดในหนทางคลี่คลายให้ร้ายกลายเป็นดีในอนาคตอันใกล้

ความอ่อนแอของเศรษฐกิจไทยเกิดจากหลายสาเหตุ ที่นับว่าสำคัญมากประการหนึ่งคือ การผลิตสินค้าที่ไม่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคเท่าที่ควร เพราะตามไม่ทันความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง การผลิตคุณภาพค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ประกอบการโดยทั่วไป จึงทำให้ยากต่อการแข่งขันกับผู้ผลิตรายอื่น ๆ ประกอบกับไทยพึ่งพารายได้จากการส่งออกสูงมาก รวาร้อยละ ๖๐-๗๐ ของ GDP เมื่อมีปัญหาจากสงครามการค้าโดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่มีความรุนแรงเช่นนี้เศรษฐกิจไทยโดยรวมจึงเติบโตได้ยาก

สินค้าและบริการที่ไทยผลิตได้ในปัจจุบันมีมูลค่าเพิ่มไม่สูงนัก สัดส่วนมูลค่าผลผลิตภาคการเกษตรของไทยลดลงจากร้อยละ ๑๑.๕ ของ GDP ใน ค.ศ. ๒๐๑๒ เหลือร้อยละ ๘.๘๑ ของ GDP ใน ค.ศ. ๒๐๒๒ ภาคอุตสาหกรรมลดลงจากร้อยละ ๓๗.๗๔ เหลือร้อยละ ๓๕ ในช่วงเวลาเดียวกัน มีแต่เพียงภาคบริการเท่านั้น ที่ขยายตัวจากร้อยละ ๕๑.๑๕ เป็นร้อยละ ๕๖.๑๙¹ ทำให้ประเทศไทยตกอยู่ในความส่อเสี่ยงของสภาวะลดการผลิตภาคอุตสาหกรรมก่อนการเป็นประเทศที่มีรายได้สูง จึงจะติดกับดักรายได้ปานกลางต่อไปอีกยาวนาน

1 ที่มา : หนังสือเรื่อง ไทยในสงครามเย็น ๒.๐ Amidst the Geo-Economic Clashes เขียนโดย ดร.ปิติ ศรีแสงนาม และ ดร.จักรี ไซพินิจ

ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์ในยุคสงครามเย็น ๒.๐ นำมาซึ่งสงครามเศรษฐกิจ สงครามการค้าและสงครามเทคโนโลยี ทำให้ไทยประสบปัญหาความไม่มั่นคงทางอาหารและพลังงาน ภาวะค่าครองชีพสูงขึ้นครัวเรือนสูงมากทั้งในและนอกระบบ กำลังซื้อของประชาชนโดยรวมลดลงอย่างเห็นได้ชัด ปริมาณการบริโภคภายในก็ลดต่ำตามไป ส่งผลกระทบถึงผู้ประกอบการในหลายภาคส่วน เกิดภาวะได้ไม่คุ้มเสีย จำต้องเลิกกิจการไปเป็นจำนวนมาก ซึ่งเท่าที่ผ่านมาในระยะหลังนี้ ดูเหมือนหน่วยงานภาครัฐยังไม่ตระหนักถึงเท่าที่ควรในปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ แนวทางในการแก้ไขจึงขาดความชัดเจนตามไปด้วย นับเป็นเรื่องที่น่าวิตกกังวลยิ่งนัก

การท่องเที่ยวจากต่างชาติ ซึ่งนับเป็นอีกแหล่งรายได้สำคัญของประเทศ ก็กำลังมีแนวโน้มว่าจะตกต่ำกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจากจีนซึ่งเคยเป็นกลุ่มหลักมานานหลายปี กลับมีจำนวนลดน้อยถอยลงอย่างมีนัยสำคัญ อันเกิดจากสาเหตุสำคัญอย่างน้อยสามประการ ได้แก่ ความรู้สึกไม่ปลอดภัย ความนิยมในแหล่งท่องเที่ยวของประเทศอื่นที่มีการพัฒนามากขึ้น เช่น ญี่ปุ่นและเวียดนาม ส่วนที่นับว่าสำคัญเหนือเหตุอื่นใดก็คือ รัฐบาลจีนกำหนดนโยบายและส่งเสริมให้ประชาชนของตนท่องเที่ยวในประเทศมากขึ้น ซึ่งได้รับความร่วมมือด้วยดีอย่างน่าพอใจ จึงนับเป็นอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งบั่นทอนความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจโดยรวมของไทย

ความเหลื่อมล้ำในมิติความมั่งคั่งของไทย

อุปสรรคสำคัญยิ่งประการหนึ่งในการพัฒนาประเทศของไทยก็คือความเหลื่อมล้ำในฐานะความเป็นอยู่ของคนไทย มีความแตกต่างกันมากอย่างไม่น่าเชื่อ ทั้งในด้านการถือครองทรัพย์สิน รายได้ และโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรส่วนรวมและบริการสาธารณะ ซึ่งมีภาครัฐเป็นผู้ควบคุมและบริหารจัดการ อาทิ ด้านการศึกษาและสาธารณสุข ความมั่งคั่งโดยรวมของประเทศกระจุกตัวอยู่ในคนกลุ่มน้อยไม่กี่ตระกูล คนส่วนใหญ่

ของประเทศอยู่ในภาวะขาดทุนจนยาก จำนวนไม่น้อยมีหนี้สินล้นพ้นเกินกำลังที่จะปลดเปลื้องได้ จึงมีคุณภาพชีวิต ที่ตกต่ำแย่ ช่วยเหลือตัวเองได้ไม่มากนักแทบไม่มีโอกาสในการช่วยเหลือในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประเทศ โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ เป็นฝ่ายรอรับการเกื้อหนุนจากภาครัฐมากกว่า ซึ่งก็ทำได้ลอยอย่างจำกัด ไม่เพียงพอและทั่วถึงเท่าที่ควร

จากการวิเคราะห์วิจัยของสถาบันที่น่าเชื่อถือในระดับสากล เช่น Forbes and Credit Suisse ประเมินการว่า

- ประเทศไทยมีทรัพย์สินโดยรวมประมาณ ๔๓๔,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ
- ร้อยละ ๑ ของคนไทยในระดับผู้ใหญ่มากกว่า ๕๒๑,๔๐๐ คน ครอบครองทรัพย์สินมากถึงร้อยละ ๕๖.๒ ของทั้งประเทศ
- ร้อยละ ๑๐ ของคนไทยที่ร่ำรวยที่สุด ครอบครองทรัพย์สินราวร้อยละ ๗๘.๗ ของทั้งประเทศมีอยู่ คิดเป็นมูลค่าราว ๓๔๑,๕๕๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ
- ประชากรที่เหลืออีกร้อยละ ๙๐ หรือประมาณ ๔๗ ล้านคน ครอบครองทรัพย์สินเพียงร้อยละ ๒๑.๓ ของทั้งประเทศ คิดเป็นมูลค่าราว ๙๒,๔๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ
- ความมั่งคั่งกว่าร้อยละ ๒๑.๘๔ หรือประมาณ ๙๔,๘๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ กระจุกตัวอยู่ในกลุ่มคน ๕ ตระกูล ได้แก่

๑. ตระกูลเจียรวนนท์ (CP) ครอบครองทรัพย์สินราว ๓๐,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

๒. ตระกูลจิราธิวัฒน์ (Central) ครอบครองทรัพย์สินราว ๒๑,๒๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

๓. ตระกูลอู่วิทยา (กระทิงแดง) ครอบครองทรัพย์สินราว ๒๑,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

๔. ตระกูลสิริวัฒนภักดี (ThaiBev) ครอบครองทรัพย์สินราว ๑๗,๔๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

๕. ตระกูลศรีวัฒนประภา (King Power) ครอบครองทรัพย์สินราว ๕,๒๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

คนไทยอีกราว ๔๗ ล้านคน ครอบครองทรัพย์สินรวมกันน้อยกว่าทรัพย์สินของคน ๕ ตระกูลข้างต้นรวมกันเสียอีก กล่าวคือมีมูลค่าเพียง ๙๒,๔๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ นับเป็นความเหลื่อมล้ำที่มากมายมหาศาลนำมาซึ่งความพิกลพิการเชิงโครงสร้างของเศรษฐกิจไทยโดยรวมอย่างชัดเจน จึงอ่อนแอลงทุกขณะ ยากที่จะพัฒนาให้กลับมาเข้มแข็งเช่นในอดีตได้อีก

เกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำในมิติของไทยนั้น ยังมีสถิติที่น่าสนใจอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการศึกษาวิเคราะห์ของสถาบันที่น่าเชื่อถือในระดับสากล พอสรุปได้ ดังนี้

- รายได้ของประชากรกลุ่มที่มีรายได้สูงสุดร้อยละ ๑๐ ของประชากรทั้งหมดในประเทศ สูงกว่ารายได้ของประชากรกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดร้อยละ ๑๐ ของประชากรทั้งหมดในประเทศถึง ๑๒.๖ เท่า ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่นอยู่ในระดับ ๔.๕ เท่า เวียดนาม ๖.๙ เท่า และอินโดนีเซีย ๗.๘ เท่า

- การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมมากที่สุดในโลกจากการสำรวจเมื่อปี ค.ศ. ๒๐๑๖ ไทยอยู่ในอันดับที่ ๓ เป็นรองเพียงประเทศรัสเซียและอินเดียเท่านั้น

ที่มา : หนังสือเรื่อง ไทยในสงครามเย็น 2.0 Amidst the Geo-Economic Clashes เรียบเรียงโดย ดร. นิติ ศรีแสงนามและดร.จักรี ไชยพินิจ

ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ไทยต้องเผชิญหน้าในยุคสงครามเย็น ๒.๐

เท่าที่กล่าวมาทั้งหมดส่วนใหญ่เป็นเรื่องปัญหาด้านเศรษฐกิจที่ไทยกำลังเผชิญในยุคสงครามเย็น ๒.๐ ซึ่งมีความรุนแรงและผันผวนมากกว่าในยุคสงครามเย็น ๑.๐ ที่มีเรื่องภูมิรัฐศาสตร์เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการช่วงชิงกันเป็นมหาอำนาจ มีอิทธิพลเหนือชาติอื่นๆในโลก ส่วนในยุคปัจจุบัน แม้จะมีปัจจัยอื่นที่เป็นตัวแปรเพิ่มขึ้นในการต่อสู้กันของสองมหาอำนาจคือ จีนและอเมริกา ความขัดแย้งด้านภูมิรัฐศาสตร์ก็มิได้ลดความรุนแรง

ลงไปเท่าใดนัก ในส่วนที่มีผลกระทบต่อไทยพอสรุปได้ ๖ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. ความไม่มีเสถียรภาพทั่วทุกมุมโลก
๒. การกระชากเปลี่ยนทางเทคโนโลยี (Disruptive Technology)
๓. ความถดถอยของระเบียบโลกโลกาภิวัตน์ (De-globalisation)
๔. การแตกตัวของห่วงโซ่มูลค่าในระดับนานาชาติ (De-Coupling)
๕. ความพยายามลดบทบาทของเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ในการเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนนานาชาติ (De-Dollarigation)
๖. ความเสื่อมสลายของสภาวะแวดล้อมและวิกฤตการณ์เปลี่ยนแปลงของสภาวะภูมิอากาศ (Degradation of Environment)

โดยภาพรวมแล้วอาจกล่าวได้ว่า อเมริกาคือตัวการสำคัญที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์เหล่านี้ โดยมีความมุ่งหมายที่ชัดเจนในการสกัดกั้นการเจริญเติบโตของจีน มิให้มีความเข้มแข็งเท่าเทียมตน ด้วยการกำหนดมาตรการกีดกันต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าจีนก้าวหน้าอย่างรวดเร็วได้ เพราะได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากประเทศตน รวมทั้งการได้เปรียบดุลการค้าอย่างมากมายมหาศาล ไม่เพียงแต่จีนเท่านั้น การตั้งกำแพงภาษีไปยังประเทศอื่น ๆ ที่ตนเสียเปรียบดุลการค้าด้วย ทำให้เกิดความปั่นป่วนไปทั่วโลก หลักการค้าเสรีที่อเมริกาเคยเป็นตัวตั้งตัวตีในการกำหนดขึ้นมา ถูกละเมิดอย่างไม่รู้จักละอายใจ ด้วยความเชื่อว่าจะช่วยให้อเมริกากลับมายิ่งใหญ่เหนือคู่แข่ง มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจสูงขึ้น จากการจัดเก็บภาษีนำเข้าในอัตราสูง และการลงทุนจากต่างชาติในประเทศตนเพิ่มมากขึ้น ทุกประเทศที่ได้รับผลกระทบต่างพยายามเอาตัวรอดด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ตั้งกำแพงภาษีขึ้นตอบโต้ หาคู่ค้าใหม่ ลดการใช้เงินดอลลาร์สหรัฐฯ ในการทำธุรกรรมระหว่างกัน ยอมรับเงินสกุลของประเทศคู่ค้ามากขึ้น ห่วงโซ่มูลค่าในระดับนานาชาติ จึงแปรเปลี่ยนไปจากเดิมเป็นอย่างมาก ทั้งยังมีความผันผวนอยู่ตลอดเวลา จากการกำหนดมาตรการใหม่ ๆ ของประธานาธิบดี Trump ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งมาก

ในด้านความเสื่อมสลายของสภาวะแวดล้อมและวิกฤตการณ์เปลี่ยนแปลงของสภาวะภูมิอากาศ ก็เช่นกัน อเมริกาก็มีส่วนสำคัญในการเพิ่มความรุนแรงในเรื่องนี้ โดยส่วนตัวแล้ว Trump ไม่สนใจเรื่องการลดสภาวะโลกร้อน ยังยืนยันที่จะใช้พลังงาน Fossil ต่อไปในระดับที่เพิ่มขึ้นด้วย เพราะอเมริกามีแหล่งพลังงานด้านนี้ปริมาณมหาศาล จากการค้นพบ Shale gas และ Shale Oil ในชั้นหินดาน จึงไม่สนใจโยติเท่าที่ควรในการใช้พลังงานทางเลือกเพื่อช่วยลดสภาวะโลกร้อน ทั้ง ๆ ที่มีผลประจักษ์อย่างชัดเจนเป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นโดยทั่วไปอยู่ตลอดเวลา คือภัยพิบัติทางธรรมชาติสารพัดรูปแบบที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งขึ้นเรื่อย ๆ ในทุกภูมิภาคของโลก รวมทั้งความรุนแรงที่เพิ่มมากขึ้นด้วย

ประเทศไทยควรกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อความอยู่รอดอย่างไรท่ามกลางความผันผวนในยุคสงครามเย็น ๒.๐ นี้

ดร.นิติ ศรีแสงนาม และ ดร.จักรี ไชยพินิจ ผู้ร่วมกันเรียบเรียงหนังสือเรื่อง ไทยในสงครามเย็น ๒.๐ Amidst the Geo-Economic Crashes ได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์สำหรับประเทศไทยไว้ ๖ ประการดังต่อไปนี้

๑. Economies of Scale (การประหยัดต่อขนาด)
๒. Economies of Scope (การประหยัดจากขอบเขต)
๓. Economies of Speed (การประหยัดจากความเร็ว)
๔. Environmental Protection Mindset (การสร้างทัศนคติด้านสิ่งแวดล้อม)
๕. Expenditure of Government on Targeted Project (การใช้จ่ายภาครัฐตามโครงการเป้าหมาย)
๖. Equilibria on Foreign Policy (นโยบายการต่างประเทศที่รักษาสมดุล)

ข้อเสนอแนะข้างต้นมีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

Economies of Scale

คือการเพิ่มพลังการผลิตสินค้าแต่ละชนิดให้มีปริมาณมากขึ้น เพื่อให้ต้นทุนเฉลี่ยต่อชิ้นลดน้อยลง เนื่องจากปัจจัยการผลิตบางอย่างยังมีค่าเท่าเดิมมิได้เพิ่มตามจำนวนผลผลิตไปด้วย อาทิ ค่าเช่าที่ดิน ค่าเสื่อมของอาคารสถานที่และต้นทุนค่าผู้บริการ เมื่อต้นทุนการผลิตต่อหน่วยลดต่ำลง ความสามารถในการแข่งขันกับผู้ขายรายอื่นย่อมสูงขึ้น แต่ทั้งนี้ต้องมีการศึกษาวิเคราะห์อย่างละเอียดลึกซึ้ง รอบคอบ รอบด้าน ในความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ผลผลิตของเราต้องไม่ตกยุค ตามทันวิวัฒนาการต่าง ๆ ของโลกยุคปัจจุบันและในอนาคต โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีการผลิตให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพสูง ใช้ได้อย่างคุ้มค่า ภาครัฐเองต้องมีบทบาทสำคัญในการแสวงหาตลาดใหม่ให้ภาคเอกชน สำหรับรองรับผลผลิตที่เพิ่มขึ้น การทำความเข้าใจเรื่องการค้าเสรีกับสหภาพยุโรป ซึ่งมีสมาชิกถึง ๒๗ ประเทศ และเราได้เริ่มการเจรจามาระยะหนึ่งแล้ว แต่ยังไม่มีความคืบหน้าชัดเจนเท่าใดนัก หากมีข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างกันได้ ย่อมเพิ่มโอกาสในการส่งออกอย่างมีนัยสำคัญ รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับเพื่อนบ้าน เช่น เวียดนาม สูงขึ้นด้วย เมื่อมีปริมาณสินค้าส่งออกมากขึ้น ย่อมนำมาซึ่งการลงทุนทั้งจากต่างประเทศและนักธุรกิจไทยเองเพิ่มขึ้นตามไป รวมทั้งการจ้างงานในประเทศด้วย

Economies of Scope

การประหยัดจากขอบเขต หมายถึงสถานะที่ภาคธุรกิจสามารถลดต้นทุนและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันได้ ด้วยการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายครบวงจรมากยิ่งขึ้น เราต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อการทำธุรกิจจากเดิมที่เน้นแค่เพียงการบริหารห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) สู่การบริหารจัดการห่วงโซ่มูลค่าระหว่างประเทศ (Global Value Chains) อันหมายรวมถึงการบริหารจัดการตลอดห่วงโซ่มาจนถึงการสร้างมูลค่าการตลาด และการบริหารจัดการอุปสงค์ของผู้ซื้อ

โลกในยุคปัจจุบันมีการแข่งขันทางธุรกิจที่รวดเร็ว รุนแรงและข้ามพรมแดน เกิดการครอบงำทางธุรกิจ ในประเทศที่ทํายูเดิมด้วยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ลดต้นทุนในการให้บริการ ไม่ต้องเสียภาษีให้กับเจ้าของประเทศ เปิด Platform สำหรับเป็นตัวกลางในการรวบรวมความต้องการของลูกค้า ส่งให้ผู้ผลิตในประเทศต้นทางส่งสินค้าให้แก่ผู้บริโภคโดยตรง จึงสามารถขายได้ในราคาที่ถูกลงมาก เช่น แพลตฟอร์มของทีมู (Temu) หรือพินด๊อต (Pin Dou Dou) ซึ่งเป็นชื่อของแพลตฟอร์มเดียวกันที่ใช้ในประเทศจีน เป็นการค้าขายออนไลน์ในรูปแบบใหม่เช่นที่กล่าวแล้ว มิได้เปิดพื้นที่ให้ผู้ประกอบการเปิดหน้าร้านเพื่อขายสินค้าและบริการ และเก็บค่าบริการจากผู้ขายซึ่งต้องหาลูกค้าเอง รวมทั้งค่าโฆษณาประชาสัมพันธ์ด้วย ผู้ขายจึงมีต้นทุนสูงกว่าระบบการค้าแบบทีมูหรือพินด๊อตตัวอย่างแน่นอน ย่อมเป็นการยากที่จะแข่งขันกันได้ แต่หันทางหาประโยชน์จากแพลตฟอร์ม เช่นนี้ ก็พอมีอยู่ เช่น การให้ช่วยหาลูกค้าเพื่อส่งสินค้าของเราในลักษณะขายตรงดังที่เขากับผู้ประกอบการรายอื่น ๆ ในประเทศจีน โดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลางซึ่งน่าจะมีย่อยจ่ายสูงกว่า เข้าตำรา ”เมื่อสู้เขาไม่ได้ ก็หาทางเป็นพวกกันดีกว่า”

Economies of Speed

การประหยัดจากความเร็ว คือ การที่ผู้ประกอบการสามารถครอบครองส่วนแบ่งการตลาดได้มากที่สุด เนื่องจากเป็นผู้ที่นำเสนอสินค้าต่อผู้ซื้อได้ก่อนผู้ผลิตรายอื่น ๆ บางครั้งเรียกว่า “ความได้เปรียบจากการเป็นผู้บุกเบิกตลาด” (first Mover Advantage)

โดยภาพรวมแล้ว ผู้ประกอบการในประเทศไทยยังมีโอกาสสร้างความได้เปรียบด้านนี้ได้ไม่มากนัก ทั้งนักลงทุนที่เป็นคนไทยและต่างชาติ ทำให้สูญเสียประโยชน์ที่ควรได้รับไปอย่างน่าเสียดาย นักลงทุนจากนอกประเทศ ก็ไม่เลือกที่จะเข้ามาเป็นผู้ประกอบการในไทยมากเท่าที่ควร สาเหตุ

สำคัญก็คือความล่าช้าในการออกใบอนุญาตจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งมี ขบวนการที่ยุ่งยากซับซ้อนเพราะความล่าสมัยของกฎหมายเปิดช่องทางให้ เกิดการทุจริตคอร์รัปชันโดยเจ้าหน้าที่ในสายงานที่เกี่ยวข้องในการพิจารณา อนุญาต ทำให้เราสูญเสียโอกาสในการประหยัดจากความเร็วไปโดยไม่รู้ตัว คิดเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจมากมายมหาศาล เกินกว่าที่จะประมาณได้ โดยที่ภาครัฐเองยังไม่ตื่นตัวเท่าที่ควรในการหาทางแก้ไขให้ดีขึ้น

การหาทางออกในเรื่องนี้เป็นหน้าที่หลักของรัฐบาล ต้องกำหนด นโยบายที่เหมาะสม กำจัดอุปสรรคต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความล่าช้าในการ ออกใบอนุญาตให้แก่นักลงทุน ทั้งคนไทยและต่างชาติ ปรับปรุงกฎหมาย ที่ล่าสมัย ลดขั้นตอนในการพิจารณาให้เหลือน้อยสุดเท่าที่จำเป็นจริง รวมทั้ง ปรับปรุ้การทุจริตของเจ้าหน้าที่ด้วย นอกจากนี้ยังมีความจำเป็นในการ พัฒนาฝีมือแรงงานและปรับปรุงขบวนการผลิตให้มีความทันสมัย เพื่อให้ เกิดความรวดเร็วและคุ้มค่ามากยิ่งขึ้น หากทำได้ดังที่กล่าวมานี้ ย่อมช่วย ให้ไทยได้รับประโยชน์เพิ่มขึ้นจากการประหยัดจากความเร็วอย่างแน่นอน

Environmental Protection Mindset

การสร้างทัศนคติด้านสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนในยุคปัจจุบันและอนาคต นับเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวด จำเป็นที่ทุกภาคส่วนของสังคม ต้องตระหนักและร่วมมือกันแก้ไขอย่างจริงจัง เพราะสภาพแวดล้อมของ โลกโดยรวมทุกวันนี้มีคุณภาพตกต่ำลงทุกที ก่อให้เกิดผลกระทบด้านต่าง ๆ อย่างมากมาย กัดกร่อนทำลายความมั่นคงของมนุษย์อยู่ทุกขณะ แม้จะมี การรณรงค์กันในวงกว้างเพื่อหาทางบรรเทาผลร้ายในเรื่องนี้ แต่ผลที่ได้ยังไม่สู้ชัดเจนนัก มาตรการเกี่ยวกับการใช้ Carbon Credit เป็นเงื่อนไขใน การค้าระหว่างประเทศ โดยมีสหภาพยุโรปเป็นฝ่ายริเริ่มและมีผลบังคับใช้ ไประยะหนึ่งแล้ว คงมีส่วนช่วยชะลอความเสื่อมคุณภาพของสิ่งแวดล้อม ได้บ้าง แต่นั่นคือต้นทุนที่เพิ่มขึ้นสำหรับผู้ประกอบการภาคอุตสาหกรรม

ทำให้มีความยากลำบากในการแข่งขันทางการค้ามากขึ้นไปอีก เพื่อการแก้ปัญหาให้ได้ผลที่ยั่งยืน ภาครัฐต้องมีนโยบายที่ชัดเจน ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่องในการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนทั่วไปเห็นความสำคัญของคุณภาพสิ่งแวดล้อม ช่วยกันรักษาและปรับปรุงให้มีความยั่งยืนเพื่อให้ประเทศชาติโดยรวมมีความมั่นคงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมช่วยเสริมความต้านทานต่อความผันผวนของสงครามเย็นในยุคใหม่ได้อีกส่วนหนึ่ง

Expenditure of Government on Targeted Project

หากใช้งบประมาณรายจ่ายภาครัฐในโครงการที่มีเป้าหมายชัดเจน นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) สูงยิ่งขึ้น เสริมสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจให้มีความแข็งแกร่ง อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ อันจะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติที่มีความยั่งยืนอย่างแท้จริง

เท่าที่ผ่านมามาจากกล่าวได้ว่า การใช้งบประมาณของไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) ในระดับค่อนข้างต่ำ อันเกิดจากสาเหตุหลายประการ อาทิ การทุจริตคอร์รัปชันในการจัดซื้อจัดจ้าง การจัดสรรงบประมาณให้แก่หน่วยราชการต่าง ๆ อย่างไม่เหมาะสมสอดคล้องต่อความจำเป็นที่แท้จริง และการจัดทำโครงการที่มีเป้าหมายไม่ชัดเจน เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของฝ่ายการเมืองมากกว่าการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนนำมาซึ่งหนี้สินภาครัฐที่อยู่ในระดับสูง เกือบร้อยละ ๗๐ ของ GDP ต้องจัดทำงานงบประมาณแบบขาดดุลติดต่อกันมานานนับสิบปี โดยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ นับเป็นเรื่องที่น่าวิตกกังวลยิ่งนัก

ตามหลักการพื้นฐานด้านเศรษฐศาสตร์ การกระตุ้นเศรษฐกิจที่ได้ผล ต้องเป็นการดำเนินมาตรการที่มีเป้าหมายชัดเจน จึงจะหวังผลต่อการเจริญเติบโตได้ในระยะยาว มิใช่การทุ่มงบประมาณจำนวนมหาศาลเพื่อกระตุ้นการบริโภคเพียงระยะสั้น โดยหวังที่จะก่อให้เกิดการใช้จ่ายต่อเนื่องตามมาอีกหลายรอบ ซึ่งเป็นเรื่องที่หวังได้ยากยิ่ง โดยเฉพาะในสภาพที่เศรษฐกิจกำลังอ่อนแอ ทั้งภาครัฐและภาคครัวเรือนมีหนี้สินในระดับสูงเช่นที่ไทยกำลังเผชิญอยู่ขณะนี้ เงินที่รัฐบาลแจกจ่ายไปส่วนใหญ่จะถูกนำไปชำระหนี้สินและเก็บออมไว้ในยามขัดสน การหมุนเวียนทางเศรษฐกิจจึงไม่เกิดขึ้นตามเป้าหมายที่วางไว้

การลงทุนเพื่อสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจของประเทศให้มีความยั่งยืน เติบโตได้ในระยะยาว ได้แก่ การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ที่ยังขาดแคลน และการลงทุนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านการฝึกอบรมให้มีความรู้ความชำนาญในอาชีพที่ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการภาคอุตสาหกรรม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ การจ้างงานเพื่อพัฒนาพื้นที่ในชนบทที่ยังไม่เจริญเท่าที่ควร ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งซึ่งมีความคุ้มค่าในระยะยาว ช่วยให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยไม่ต้องทิ้งถิ่นฐานไปทำงานที่อื่น มีกำลังซื้อมากขึ้น การหมุนเวียนทางเศรษฐกิจก็ดีขึ้นตามมา ที่นับว่าสำคัญมากก็คือ พื้นที่เหล่านั้นจะมีความเจริญยิ่งขึ้นกว่าเดิม ส่งเสริมเศรษฐกิจชาติได้อีกส่วนหนึ่ง

สำหรับโครงการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานนั้น ไทยมีนโยบายที่ค่อนข้างชัดเจนในการเชื่อมโยงระบบขนส่งทางราง เข้ากับระบบรางของทั้งภูมิภาค ได้เริ่มสร้างทางรถไฟความเร็วสูงไปแล้วเพียงช่วงสั้น เริ่มจากกรุงเทพฯ เพิ่มต่อไปยังจังหวัดนครราชสีมา (ระยะทางประมาณ ๒๕๐ กม.) และไปสิ้นสุดที่จังหวัดหนองคาย (ระยะทางราว ๓๕๖ กม.) ซึ่งจำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมหาศาล ระยะเวลาดำเนินการอีกหลายปี

หากปรับโครงการใหม่ด้วยการสร้างร่วมมือกับ สปป.ลาว โดยการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงไปเชื่อมโยงกับรางรถไฟความเร็วสูงที่เวียงจันทน์ ซึ่งเปิดให้บริการมาระยะหนึ่งแล้ว สามารถต่อไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีนและอีกมากมายหลายประเทศ ตามโครงข่ายความริเริ่มแถบและเส้นทาง (BRI : Belt and Road Initiative) ทั้งนี้จำเป็นต้องปรับปรุงสถานีหนองคายให้เป็น Logistic Hub มีขีดความสามารถในการจัดเก็บและกระจายสินค้า รวมทั้งการสร้างระบบรางเพื่อเชื่อมไปยังสถานีท่านาแล้งและสถานีเวียงจันทน์ คำสวด สปป.ลาว ซึ่งมีระยะทางราว ๓๐ กม. เท่านั้น ประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายลงได้มาก เมื่อเทียบกับการดำเนินตามโครงการเดิมต่อไป ซึ่งมีระยะทางรวมกว่า ๖๐๐ กม. และยังไม่อาจเชื่อมต่อกับระบบรถไฟความเร็วสูงที่ สปป.ลาว ได้เริ่มใช้ประโยชน์ได้เร็วขึ้นเท่าใด ผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจของไทยก็เพิ่มพูนเร็วขึ้นเป็นเงาตามตัว

Equilibria Foreign Policy

นโยบายการต่างประเทศที่สมดุลระหว่างสองมหาอำนาจโลกในปัจจุบัน คือ สาธารณรัฐประชาชนจีน และ สหรัฐอเมริกา นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการรักษาความมั่นคงแห่งชาติและเป็นเรื่องที่อ่อนไหวมาก สร้างให้เกิดขึ้นได้ค่อนข้างยากเย็น ทั้งนี้เพราะตำแหน่งที่ตั้งของประเทศ อยู่ในจุดที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์สูง ทั้งสองมหาอำนาจต่างต้องการเข้ามามีอิทธิพลเหนือดินแดนของเรา รวมทั้งประชาคมอาเซียนด้วยเท่าที่ผ่านมา ทั้งไทยและอาเซียนยังสามารถรักษาความสมดุลไว้ได้ค่อนข้างดีด้วยนโยบายการต่างประเทศที่ไม่เลือกข้าง ทั้งที่มีบางชาติสมาชิกอาเซียนแสดงตนเลือกฝ่ายค่อนข้างชัดเจน อาทิ กัมพูชา มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับจีนอย่างเปิดเผย ในขณะที่ฟิลิปปินส์เลือกอยู่ฝ่ายอเมริกาค่อนข้างชัดเจน ไทยเองก็อยู่ในฐานะที่ต้องพึงพิงทั้งสองมหาอำนาจเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในด้านการค้าและการลงทุน เท่าที่ผ่านมาก็นับได้ว่าวางตัวได้เหมาะสมอย่างน่าพอใจ จึงจำเป็นต้องพยายามรักษาความสมดุลเช่นนี้ให้ยั่งยืนต่อไป

การมีประชาคมอาเซียนนับว่ามีส่วนช่วยอย่างสำคัญต่อชาติสมาชิกในการสร้างนโยบายการต่างประเทศที่สมดุล เริ่มตั้งแต่การก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๖๗ ซึ่งเป็นช่วงสูงสุดของสงครามเย็น ๑.๐ เป้าหมายสำคัญประการหนึ่งคือ การเพิ่มอำนาจต่อรองในช่วงที่สหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกา กำลังพยายามขยายอิทธิพลเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในของกลุ่มประเทศในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งประเทศในประชาคมอาเซียนได้มีการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันมาโดยตลอด

ในยุคสงครามเย็น ๒.๐ นี้มีการปะทะกันทางยุทธศาสตร์ที่สมรภูมิหลายแห่งในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก อาเซียนได้ออกเอกสารมุมมองของอาเซียนต่ออินโด-แปซิฟิก (ASEAN Outlook on the Indo-Pacific : AOIP) ประกาศใน ค.ศ. ๒๐๑๙ โดยมีไทยและอินโดนีเซียเป็นพันธมิตรสำคัญ ในการผลักดันเอกสารดังกล่าว ใจความสำคัญคือ การประกาศหลักการมีอาเซียนเป็นจุดศูนย์กลางในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ในฐานะที่อาเซียนเป็นเจ้าบ้าน ณ พื้นที่ตำแหน่งยุทธศาสตร์สำคัญนี้ จึงต้องการเปลี่ยนเป้าหมายจากการแข่งขันและการเผชิญหน้าทางความมั่นคง สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน การมีเสรีภาพและความร่วมมือระหว่างกันในด้านต่าง ๆ โดยยึดหลักการของอาเซียนเป็นแกนกลาง

การประกาศนโยบายดังกล่าว ช่วยให้ประเทศสมาชิกในอาเซียนสามารถสร้างนโยบายการต่างประเทศ ที่สมดุลได้ง่ายขึ้น ถึงแม้บางชาติจะมีความสัมพันธ์พิเศษกับมหาอำนาจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างเห็นได้ชัด แต่ก็ไม่ได้ถึงขั้นที่จะเปิดช่องทางให้ฝ่ายนั้น ๆ เข้ามาใช้อิทธิพลเหนือประชาคมอาเซียนได้มากนัก

การใช้นโยบายไม่ถ่วงดุลของไทยและบางชาติในอาเซียน เช่น เวียดนาม มีส่วนช่วยให้เราอยู่รอดปลอดภัยได้ดีพอสมควรตลอดมา แม้จะถูกวิจารณ์จากคนจำนวนไม่น้อยในทำนองที่ว่า เป็นนโยบายต่างประเทศที่ไม่มีกระดูกสันหลัง ขณะเดียวกันกลับได้รับคำชื่นชมจากผู้นำระดับโลก อย่างอดีตนายกรัฐมนตรี ลี กวน ยู แห่งสิงคโปร์ โดยกล่าวว่า

“คนเขาพูดกันเสมอว่าไทยลุ่มตามลม แต่ความจริงมันมากกว่านั้น ไทยรู้จักลู่ไปในทิศทางที่ถูกต้องก่อนที่จะ ลมจะพัด”

การที่จะรับรู้ทิศทางลมได้ล่วงหน้าอย่างสอดคล้องกับความเป็นจริงได้นั้น ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายของไทยต้องร่วมกันทำงานหนัก ในการรวบรวมและศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งมักมีความแปรเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา เพื่อหาข้อสรุปสำหรับการกำหนดนโยบาย การต่างประเทศที่เหมาะสมในแต่ละช่วงเวลา แยกเป็นกรณีเฉพาะต่าง ๆ อย่างชัดเจน สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ นี่คือการยืนยันว่าการใช้นโยบายใฝ่ลุ่มของไทยมิใช่เรื่องเลื่อนไหลไปตามกระแสอย่างขาดการวางแผนล่วงหน้าอย่างรอบคอบมีหลักการ จึงสมควรยึดถือเป็นแนวปฏิบัติต่อไป

ท่ามกลางความขัดแย้งของสงครามเย็น ๒.๐ ประเทศไทยต้องมีความระมัดระวังมากยิ่งขึ้นในการดำเนินนโยบายการต่างประเทศแบบรักษาสอดคล้องมีหลักการ มียุทธศาสตร์และมีจุดยืนที่ชัดเจนในการรักษาผลประโยชน์ของชาติ โดยอาศัยหลักการของประชาคมนานาชาติเป็นเสมือนหลักพิง และเล่นบทบาทในประชาคมอาเซียนเพื่อสร้างอำนาจต่อรองในการเจรจาแก้ปัญหาระหว่างประเทศ

ผลประโยชน์สำคัญของชาติอันเป็นที่ยอมรับกันในสากลประกอบด้วย **ความมั่นคงของชาติ** (National Security) **ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ** (Economic prosperity) **การขยายพลังอำนาจของชาติ** และ **เกียรติภูมิ/ความภาคภูมิใจของชาติ** (Prestige of the Nation) ซึ่งแต่ละส่วนมีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

ความมั่นคงของชาติ หมายถึงการรักษาประเทศชาติให้รอดพ้นจากภัยคุกคามตามรูปแบบเดิม (Traditional threat) เพื่อรักษาอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดน รวมทั้งภัยคุกคามรูปแบบใหม่ (non-traditional threat) เพื่อรักษาคุ้มครองความมั่นคงของมนุษย์ (human security) ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ มีเป้าหมายหลัก ๓ ด้าน ได้แก่ การสร้างความเจริญ

เติบโตทางเศรษฐกิจ การสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และการกระจาย รายได้อย่างเป็นธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในมิติต่าง ๆ

การขยายพลังอำนาจของชาติ ประกอบด้วย ๖ มิติ ได้แก่ มิติสังคม มิติเทคโนโลยี มิติเศรษฐกิจ มิติสิ่งแวดล้อม มิติการเมือง และมิติแสนยานุภาพ อันเป็นปัจจัยเข้มแข็งภายในของทุกประเทศ

เกียรติภูมิ/ความภาคภูมิใจของชาติ คือ ความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน ของคนในชาติ มีเอกลักษณ์ร่วมกัน มีจุดยึดโยงให้มีความเคารพศรัทธาใน สถาบันหลักของชาติด้วยกัน ซึ่งปัจจัยที่ช่วยยึดโยงอุดมการณ์ดังกล่าว ได้แก่ ประวัติศาสตร์ ภาษา ชาติพันธุ์ สังคม วัฒนธรรมและค่านิยม เป็นต้น

ท่ามกลางความผันผวนปรวนแปรและภัยคุกคามในรูปแบบ ต่างๆในยุคสงครามเย็น ๒.๐ แม้จะมีความยุ่งยากซับซ้อนในการกำหนด ยุทธศาสตร์สำหรับใช้เป็นแนวทางในการรักษาผลประโยชน์ของชาติให้ ได้อย่างเต็มที่ แต่ก็นับว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวด ที่ทุกฝ่าย จำเป็นต้องร่วมกันแสวงหาหนทางปฏิบัติที่เหมาะสม สำหรับปกป้อง ประเทศชาติและประชาชนให้อยู่รอดปลอดภัย ได้รับผลกระทบในทาง สังคมน้อยที่สุด พร้อมทั้งจะเผชิญภัยคุกคามในรูปแบบต่าง ๆ ได้ตลอดเวลา

เรื่องที่น่าเสนอในบทความนี้คงพอมีส่วนช่วยได้บ้าง เพื่อการทำ หน้าที่ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ที่นับว่ามีความสำคัญเหนือปัจจัยอื่นใดก็คือ รัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐทั้งหลาย ต้องทำหน้าที่รับผิดชอบอย่างเต็ม กำลัง สถิติปัญญาและความรู้ความสามารถ รวมทั้งความซื่อสัตย์สุจริต ยึดผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นเป้าหมายสำคัญอยู่เสมอ เพื่อให้ ประเทศไทยมีความมั่นคงเข้มแข็งอย่างยั่งยืน สามารถฟันฝ่าปัญหาและ อุปสรรคต่าง ๆ ได้ตลอดไป

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณอย่างสูงแก่ ดร.ปิติ ศรีแสงนาม และ ดร.จักรี ไชยพินิจ ผู้ร่วมกันเรียบเรียงหนังสือเรื่องไทยในสงครามเย็น 2.0 Amidst the Geo-Economic Clashes ซึ่งผู้เขียนใช้เป็นแหล่งข้อมูลหลักในการ เขียนบทความนี้